

Kaj, ĉar, iom surprizitaj de tiu neordinara propono, la apostoloj de Esperanto ŝanceliĝis, dezirante neniamaniere kroni sian kapon per la martira aureolo, la Generalo aldonis kun ruza kaj sprita rideto :

— Nenion timu, vi ne bedaŭros vian penon.

Multaj do konsentis, kaj je la horo montrita la granda herbejo de l' Parko, subite aliformigita en vasta militkampoj, prezentis la plej interesan spektaklon.

Tie ĉi, kaj tie, kuŝas la bonvolaj vunditoj, inter kiuj ni rekonas sinjorojn Borel, Chaussegros, de Lajarte, Poulard, D^{ro} Arnhold, Aymonier, Duviard, Colas kaj aliaj kongresistoj : anglaj, germanaj, hispanaj, katalunaj, ktp.; ili atendas senpacience sub la varmega suno, ke la eksono de l' trumpetistoj montru la komencon de la ekzercado. Obeante al la signalo konsentita, tuj aperas la barcelonaj flegistoj, vestitaj de katuntolaj kostumoj kun blankaj kaj ruĝaj strioj. Ili kuras, alkondukante la portilojn, kaj, post malgranda esperanta interparolado kun la vunditoj, alportas ilin ĉe la panslokon. Tie D^{oj} Artigues, Puig kaj Goloron ekzamenas ilin, kaj eltirante slipon el la poŝo, rapide enskribas sur ĝi la specon de la vundo. Poste la portistoj zorge portas la malsanulojn ĝis la eniro de la tendo, perfekte aranĝita kaj provizita de ĉiuj kuraciloj. Jen Doktoroj Bremon, Dor, Fromageot, Pamard, Vaucaire, sindoneme helpitaj de la farmaciistoj S^{oj} Borson, Péloille, Rousseau, akceptas la vunditojn. Jen ĉarmaj flegistinoj sin afable klinas super la malfeliĉuloj kaj per mildaj vortoj ilin konsolas pri ilia kompatinda sorto. Inter ili S^{inoj} Duviard, Marcelle Tiard, de Galliez, Royer, Lefèvre, F^{inoj} Charlotte Pulvers, Vannay, Vivette Adam, Blanc, Gérard, Dizier, kies sindonemo egalvaloras la afablecon, senhalte rondiras sub la ravitaj rigardoj de la Prezidantino de la Regiona Ruĝa-Kruco S^{ino} Rosa Alier akompanata de la virina stabo S^{inoj} Viudad de Sanz Selma, Pujal, Estansen, de S^o Montaner, delegito de la Ruĝa-Kruco de Katalunujo kaj de kelkaj hispanaj oficiroj. — Ĉiuj konsentas nun pri la nediskutebla utileco de Esperanto kaj promesas ĝin lerni kaj konigi. Multaj homoj amase premitaj unu kontraŭ la alia, malgraŭ la varmo, malgraŭ la suno, ĉeestis ĝis la fino de la ekzercadoj kaj tiamaniere montris la grandan intereson, kiun naskis la enkonduko de Esperanto inter la ruĝ-krucanoj, kaj tio pruvis al la skeptikuloj kaj al la promenantoj venintaj por kontentigi sian scivolemon la alte noblan celon, kiun nia lingvo povas atingi en tiu homama fako.

Baronino DE MÉNIL.

Mistero de Doloro.

Ĉiujare la teatra prezentado estas unu el la kongresaj festoj la plej atendataj, plej ŝatataj, plej aplaŭdataj. La prezentado de *Ifigenio* en Dresdeno lasis al la kongresanoj neforgeseblan memoron; la membroj de la 5^a kongreso en Barcelono ne pli forgesos la dramon originalan, kiu estas prezentita antaŭ ili. La pasintan jaron estis ludita klasika ĉefverko,

fama pro la klasika beleco de la formo, de la versoj, kiun revivigis la genio de Gæthe. Tiu teatraĵo iamaniere estis vere internacia, ĉar la antikvaj verkoj apartenas al ĉiuj kaj nutris, nutras ankoraŭ, la homan spiriton. Ĉiuj kulturitaj spiritoj ŝajnis do pretaj, por kompreni tian verkon. Tiun ĉi jaron la Katalunoj, fieraj pri sia lando, pri sia renoviĝanta literaturo, antaŭmetis antaŭ internacia publiko la verkon de juna aŭtoro el Katalunujo, profunde kaj decide nacian. La entrepreno estis aŭdaca; ĝi estis kronita de triumfa sukceso. Ĉiuj ĉeestantoj estis dankaj, ke ili pli funden penetris en la originalan karakteron de tiu ĉi popolo.

Mi proponas al vi, kaj mi petas, ke oni proponu al kontraŭuloj de Esperanto, tiun observon. Nia lingvo, kiun oni pretendas malamiko de naciaj lingvoj, kiu malaperigos ilin, kiu forigos la nuancojn tiel diversajn de la produktaĵoj de la homa spirito senfine riĉa, kiu malhelpos, ke oni komprenu la diversecon de karakteroj kaj temperamentoj naciaj, nia internacia lingvo konigis, komprenigis al homoj el ĉiuj partoj de la mondo, verkon profunde nacian, kaj tiu verko estas tradukita kun plena inteligenteco de la koro kaj de la spirito de Kataluno, S^o Pujulà y Vallès, ludita kun plej sincera senartifikeco, plej ĝoja fervoro de aktoroj katalunaj, fratoj de la personoj, kiujn ili prezentis. Vi povas traduki la verkon en francan, germanan lingvon, vi povas ludigi ĝin de aktoroj de la « Théâtre français » aŭ de « Lessing's Theater », certe la publiko franca aŭ germana neniam ricevos tiel fortan, tiel ĝustan impreson, kiun ricevis la kongresanoj en tiu teatro Romea!

La aŭtoro, S^o Adrià Gual, en parolado varma kaj elokventa, kiun legis S^o C. Bourlet, kaj kiun aklamis entuziasme la ĉeestantoj, montris bone la altan celon de tiu prezentado kaj la senlimajn konsekvencojn, kiujn la imago povas antaŭvidi aŭ esperi. Ni tuj komprenis, kiom nacia, kiom loka estas lia verko, kiam li rakontis en kiuj kondiĉoj li elpensis, skribis ĝin. Tiu verko havas por li, laŭ lia diro, signifon pli sentimentalan, ol artan. Li estis studento en Parizo; li loĝis en la Latina Kvartalo. Kiam li revenadis de la studejo, li izoligis en sia ĉambreto, kaj li rememradis, rememradis....

« En tiaj momentoj pasadis antaŭ mia revanta penso senfinaj adorataj fantomoj, kiujn oni ĝuste valorigas nur tiam, kiam oni troviĝas malproksime, nesciante ĝuste, kiam oni revidos ilin. Estis la imagaĵoj de mia familio, de kelkaj amikoj kaj, superfluganta super ili, tiu de virino, edzino mia hodiaŭ. Tiun rozarion de rememoraĵoj sekvis logike la amaso de tiuj, kiuj ne havas difinitan nomon... tiuj montoj, tiu ĉielo, tiu speciala aspekto de la naturo, kiu estas al ni familiara, kaj kiun ni amas per ĉiu flamo de nia koro... tio, kion ni nomas patrujo kaj mi volus nomi per pli vivanta nomo, kiun mia penso ne prosperas elpensi. »

Por danki sian karan patrujon, al kiu li ĉion ŝuldas, kaj la konsolon en la izolaj tagoj kaj la fortojn en la lukto, kiel en la laboro, li oferis tiun dramon *« kiel la maristo, post la ventego, dioferas al sia sanktulo pecon de ŝnuro, kiel la paŝtisto faras, el siaj preferaj arbaraj floroj, humilan bukedon. »*

Kun tono de konvinko, kiu forte tuŝis ĉiujn korojn, S^o Gual diras : *« Ĉu vi komprenas nun mian ĝojon? Ĉu vi ne vidas klare, ke ĝi nepre devas esti supera? Tio, kio estis verko de mia sincereco, verkita kaj sentita per tiu*

adorata parolo de la unuaj kanzonoj, kiuj elfalis el patrina buŝo, kiel roso sur mian lulilon, hodiaŭ, dank' al sorto kaj al la laboro de eminenta homo, troviĝos antaŭ floy de ĉi-tie kaj tie, de ĉiuj estos komprenita, de ĉiuj bone juĝita, kaj amita de ĉiuj... almenaŭ pro la bona intenco, kiun ĝi enhavas. »

Tian ĝojon ĉu vi ne kredas, ke ĉiuj aŭtoroj el ĉiuj landoj volus koni?

S^o Gual konkludas « *Kiu scias ĉu iam, laŭ ideo montrita de Pujulà, de Katalunujo ne devas elflugi al la tuta mondo la aro da esperantistaj aktoroj, kiuj en triumfa flugado alportus ĉien la sennombrajn belaĵojn de la klasika hispana teatro, vekante samtempe la fortojn kaj la agojn de ĝiaj modernaj aŭtoroj. »*

Bela revo! nur revo! « *Tamen kiu scias? Ni esperu!... »*

Jes, ni esperu, kaj ni estu dankaj al S^o Gual, ke li donis al ni per sia verko novan motivon esperi, kaj ke li tiel bone komprenis, tiel elokvente klarigis la signifon de tiu prezentado, daŭrontan pli longtempe, ol unu solan vesperon. Jam, kara S^o Gual, kiel mi plezure diris al vi la morgaŭan tagon de la prezentado, jam vi ricevas la rekompencan de via penado. Via dramo havos pli da legantoj, ol da spektantoj. Ĝi estos legata, ĉie, kie nia lingvo estas parolata. Via nomo flugados sur la lipoj de la homoj, aŭ pli bone, ĉar via ambicio estas pli nobla, la literaturo de via patrujo estos pli konata; ĉie oni parolos pri via kara Katalunujo. Por pli bone konigi vian dramon al tiuj, kiuj ne ĝin vidis, por inspiri la deziron ĝin legi kaj ankaŭ por vin danki pro mia propra plezuro, mi analizos ĝin iom longe.

Mistero de Doloro estas tragedio familia tre simpla, tre kortuŝanta. Ĝi malvolviĝas en kamparana domo, sur alta monto kataluna. La agado estas rapida, senigita je aventuroj komplikitaj, tute enkora, tute en analizo delikata de sentoj, kiel en antikva tragedio kaj, kiel en antikva tragedio, la fatalo kruela, nefleksebla pendas super ĉiuj.

Oni povas ĝin resumi per kelkaj vortoj. Vidvino pli ol kvardekjara, kies haroj jam ekblankiĝas, sed kies vizaĝo restis juna kaj animo ardanta, edziniĝis kun juna homo dudekokjara, kiun ŝi adoras. Ŝi estas patrino de filino dudekjara. Ĉiuj tri vivas kune en la farmdomo. Iom post iom la juna edzo kaj la junulino sentas unu kontraŭ la dua amon, kiun ili kaŝas, kiun ili kaŝas al si mem, kiu atendas nur okazon por eksplodi. Naskiĝis la okazo. La junulino rifuzis krude la fianĉon proponitan al ŝi de ŝia patrino. La rifuzita aspiranto minacas la patrinedzon. Ili batalas, sin vundas negrave. Dum la edzino iras serĉi balzamon por flegi sian edzon, tiu ĉi kaj la filino restas solaj. Ili deklaras al si sian amon, ili sin pasie kisas, karesas. La patrino surprize ekkonas ilian sekreton, kaj, duoble vundita en siaj plej karaj amoj, perdante ĉiun motivon vivi, ŝi sin oferas, sin mortigas, por ke ŝi ne malhelpu la feliĉon de la gejunuloj. Ŝia ofero estos neutila; ŝi ne estos la sola viktimo de la Amo, de la Fatalo. Ŝia morto malproksimigas por ĉiam la gejunulojn, ĉar ili komprenis la misteron de doloro de la patrino, de la edzino malfeliĉa; ilia amo estas krimo.

Mistero de doloro povus egale esti nomita mistero de amo. Parenceco eterna de tiuj du vortoj! En tiuj ĉi animoj simplaj, sub tiu ĉielo varma, en tiuj montoj kun krutaj valoj, kun riĉaj ruĝaj koloroj, la amo havas ion perfortan, malcedeman, voluptaman. Ŝi okupas la tutan animon, plenigas

la tutan vivon de tiuj, kiujn ĝi kaptas. Analizo de karakteroj tion klarigos kaj samtempe la tutan dramon.

Mariano. — La viktimo plej suferanta, plej kortuŝanta de la Amo, de la fatalo, estas la patrino, la edzino Mariano. Ŝi suferis, ŝi mortis pro tio, ke ŝi forgesis leĝon ordonan de la naturo, kiu, zorganta pri sia celo, metas la amon en la koron de la gejunuloj, kaj volas kunigi nur samaĝulojn. La granda poeto, Molière, montris, ne plendante, la mizeron de la maljunulaĉoj, kiuj enamiĝas por junulinoj kaj estas mokataj kaj ridindaj. Al la viro tamen la naturo donacas eble pli longan amtempon kaj permesas ian diferencon de aĝo. Li amas pli malfrue. Sed, kiam la proporcio estas inversigita, tiam la perforto kontraŭ la naturo estas tro granda. La naturo pli kruele sin venĝas.

Tamen, kiel kompreneble estas, ke tiu ĉi virino ne rimarkis, ke ŝi ne estas plu juna; kiel oni plendas ŝin; kiel en la nuna tempo ŝi estas certa trovi varmajn simpatiojn, nun kiam la literaturo plendas por la rajto al la feliĉo por ĉiu homo! Kaj ĉu por la virino, precipe, la feliĉo ne kuŝas en la amo? Nu, Mariano ne havis sian parton da feliĉo, da amo. Ŝia unua edzo neniam montris al ŝi ian amon; li estis vetludema kaj plie fripono, kiu forportadis la monon de la rikolto por ludi, drinki.... Kaj ŝi estis malsata je tendreco, ŝi suferus ĉiujn malbonojn, la plej grandan teruron, se ŝi trovus vespere, post la ĉiutaga laboro, aman festan buŝon! Ŝi vivis, ŝi maljuniĝis, ne rimarkante. Ŝia koro senigita je tendreco restis juna kaj malsata, kiel la koro de fianĉino. Liberigita per la morto de sia edzo, ŝi sin retrovis, ŝi sin kredis junulino, kaj ŝi amis per ĉiuj siaj fortoj novaj, ne uzitaj, junulon, kiun ŝi ebriigis per varmegaj paroloj, kaj kies amon ŝi akiris. Ŝi do rekomencas sian vivon; ŝi volas, ŝi penadas esti feliĉa; ŝi volas esti amata kaj ĉiam timas ne esti sufiĉe amata aŭ tiom, kiom ŝi mem amas. Ŝi volus ĝui tute sola kun sia Silvestro sian feliĉon, malproksime de ĉiu ĵaluza rigardo, de ĉiuj najbaroj, eĉ de sia propra filino. Senĉese ŝi timas, ke ŝia feliĉo forkuros, ke la fatalo denove obstinege ŝin frapos. Tia amo ŝajnas frenezajo, ŝi mem tion konsentas, scias kaj sin ellasas al ĝi kun volupto. Ŝi havas la ardecon de la juneco kaj ankaŭ la naivajn amuzojn. Kiam Silvestro revenas de la laboro, ŝi sin kaŝas por fari al li ŝerceton; ŝi ĵetas al li en la vizaĝon plenmanon da maizo! Samtempe ŝi havas por li amemaĵojn kaj karesojn patrinajn. Ŝi lin nomas « Mia knabo! », ŝi lin dorlotas hejme, kiel infanon.

Nun la sorto ŝajnas esti riparinta sian maljustecon. La patrino amas sian filinon tiom, kiom la edzino la edzon. Ŝia penso iras laŭvice de unu al la dua, ŝi revas vivi apogita egale kontraŭ ambaŭ....

Kia terura vidaĵo subite renversas tiun feliĉon tiel kare deziritan kaj defendatan! Ŝia filino, ŝia edzo pasie kunligitaj! Tiam la kompatinda virino komprenas la fatalon, kiu ŝin premas! Ŝi ŝanceliĝas, hezitas unu momenton pri tio, kion ŝi faros.... Kia dolora batalo en tiu animo vundita, disŝirita de la du solaj estaĵoj, kiujn ŝi amas en la mondo, trompita de sia edzo, kun sia filino! Mallonga batalo! Lumo fariĝas en ŝia spirito. Ŝi estas jam decidinta. Ŝi malproksimiĝas per paŝo firmigita, revenonte tuj. Kun voĉo dolora ŝi kantas melankolian kanzonon, kiun kantis ŝia filino en la komenco de la dramo, kies titolo kaj paroloj rakontas la aventuron

de ŝia filino; ŝi kantas por averti la kulpulojn pri sia reveno. Jen la kanzono, kiu eble estis la ĝermo, el kiu naskiĝis la dramo, kaj kiu estas kvazaŭ « leitmotiv » de la tuta dramo.

Adiaŭ Marianeto, De mia sopir' princin'. Se estus vin ne koninta, Ne mi nun bedaŭrus vin, Ho Marianet', adiaŭ', De mia sopir' princin'.

La via amat' ĉe l' pordo, Atendas nur « jes » de vi, La patron ne malĝojigu, Por ke venu ĝoj' al mi, Mi fariĝos ja monaĥo, Ne restos mi tie ĉi!

Ne estas multaj situacioj pli dramecaj ol tiu, en kiu la tri personoj troviĝas vizaĝo kontraŭ vizaĝo, la edzo kaj la filino, konsciaj pri sia kulpo, tremantaj, ke ĝi estas divenita de la patrino, de la edzino; kaj Mariano, kiu ĉion scias, kiu venkas, kaŝas sian suferon, montras vizaĝon trankvilan... Kian longan, profundan rigardon ŝi fiksas sur Silvestro! Tiu ĉi emociiĝas, konfuziĝas. « *Kion vi havas?* » « *Suferon por vi!* » respondas Mariano. Ŝi ja suferas ne pro la malgrava vundo, kiun ricevis Silvestro, ne eĉ pro sia feliĉo rompita, sia amo makulita, sia vivo perdita, sed ŝi suferas por li pro tiu kulpa amo, kiun li ne povas regi, kiu pereigas ilin tri. Ŝi iros, kvankam jam noktiĝas, tra la intermontoj krutaj, serĉi balzamon, kiu resanigos la vundon de Silvestro. Vane ŝia edzo, ŝia filino kontraŭstaras. Ŝi iros, kaj oni sentas, ke ŝia volo estas nepra kaj la vidantoj divenis kun teruro, ke ŝi iras al la morto, al la abismo. Ni estas impresitaj de kompato kaj de admiro antaŭ tiu volo de sinofero! Kia evidenteco por la spektantoj eliras el ŝiaj lastaj paroloj, kies senco estas duobla, sed kies dusencecon devas ekvidi la konscienco de la kulpuloj. « *Mi volas, ke via malbono ne pligrandiĝu; ĉu vi aŭdas? (ĉirkaŭprenante lin) Mi ne volas, mi ne volas ke vi suferu! kaj vi, Marianeto, vi restu kaj flegu lin.* » Dirante tiujn ĉi vortojn, ŝi donas al ambaŭ lastan kison adiaŭan. Ili vane penadas por ŝin restigi « *Mi decidis; vi suferas, kaj tion vi ne volas al mi diri. Mi volas doni al vi la resanigilon; nur mi povas ĝin doni al vi.* » Kaj ŝi diras adiaŭ al sia filino, al sia edzo, je du paŝoj de la morto, kun rideto sur la lipoj kaj malproksimiĝante ŝi ĵetas al ili « *ĝis revido; ĝis revido!* »

Ne nur ŝi pardonis, sed ŝi volas per sia malapero doni al ili la feliĉon, kaj ŝi volas, ke tiu ĉi feliĉo ne estu maltrankviligita de la pento, de ia dubo. Ĝis la fino, ŝi konservos sian sekreton. Ŝi komprenis sian eraron; ŝi sin mem punas.

Marianeto. — Kiam la patrino estas freneza, diras Marianeto, la filino ankaŭ devas esti tia kaj pli. Ŝia amo estas pasio nekontraŭstarebla, sovaĝa, kiu konas nek haltigilon nek barilon, kiu sin trudas al la animo malforta de Silvestro, kiu ensorĉas lin per ĉarmo nevenkebla. Pri ŝi, oni dirus, kion Racine diras pri Phèdre :

C'est Vénus toute entière à sa proie attachée.
(*Venuso tuta alligita al sia kaptajo.*)

Tia flameco, tia volo en la amo igas ŝin timinda, fatala; tia pasio ordonas plej malbonajn decidojn. Marianeto iom konfuzigas la animojn delikatajn, kiujn precipe allogas mildeco kaj eĉ malforteco en virina koro.

De la komenco de la dramo, el ŝia zorgema, fermita frunto, el la rigardo malŝata, kiun ŝi turnas al la patrino karesanta sian edzon, el la respondoj sekaj, sensentaj, maljuste ironiaj, kiujn ŝi faras al sia patrino, el la krudega decidemeco, per kiu ŝi rifuzas, forpelas la fianĉon al ŝi proponitan, oni divenas animon malkvietan, malsanan, kiu havas sian misteron. Ŝia patrino ne komprenas ŝin; ĉu ŝi estus inda je sia patro? Sed la spektanto, kiu rimarkas la rigardojn de Silvestro kaj Marianeto senĉese sin serĉantajn, sin renkontantajn, sin kaŝantajn al la okuloj de Mariano, kaj la konfidon de Marianeto al Silvestro, kaj la fervoron, kun kiu Silvestro defendas Marianeton antaŭ ŝia patrino, kaj la forton, kun kiu li helpas Marianeton kontraŭ la aspiranto, la spektanto divenas, ke sekreta interkompreniĝo alproksimigas tiujn du estaĵojn....

Baldaŭ ili estas solaj. Marianeto kun atentegaj zorgoj flegas la manon vunditan de Silvestro. Subite, tiu ĉi forportita de movo de freneza pasio altiras al si la lipojn de Marianeto kaj donas al ŝi longan kison. La junulino iom da tempo restas senvoĉa, timigita, poste subite ĉirkaŭprenas lin plorĝemante. « Nun mi scias ĉion », ŝi diras. Silvestro tuj rekonsciigas; li konscias sian kulpon, li konfesas ĝin, li forpuŝas Marianeton. Nun estas tro malfrue. Ŝi sin ligas al li pli mallarĝe; li ne plu sin liberigos el tiu fatala ligo. Nun ŝi scias, ŝi estas certa, ke Silvestro ŝin amas, ke por ŝi Silvestro batalis, verŝis sian sangon. Ĝis tiu momento ŝi ne kuraĝis kredi sian deziron. Nun ŝia revo efektiviĝis; ŝi estas feliĉa apud li.

Ŝi ankaŭ scias, ke ŝia amo estas peko, morta peko, ke pli bone estus, se ŝi lin ne amus; sed ŝi ne povas regi sian koron. Vane ŝi luktis. Ŝi faradis ĉion eblan por rigardi lin, kiel duan patron; sed, kiam ŝi vidis lin ridetantan al la karesoj de la patrino, ŝi sentis en sia animo strangan ĵaluzecon kaj koleron, multe da kolero. Kiajn noktojn sendormajn ŝi pasigis! Ŝi ploradis, ŝi pensadis pri li; nenia preĝo povus distri ŝian animon, kaj, se okaze la dormo vizitis ŝin, tiam kun ĝi venis pli teruraj sonĝoj.... Tiuj ardantaj paroloj, kisoj, ĉirkaŭprenoj ebriigas fine Silvestron.

La patrino ne estas reveninta. Silvestro estas maltrankvila. Li ne povas eviti pli kaj pli akrajn riproĉojn de konscienco. Li suferas kompatinde. Ni disigu nin, li diras! Ŝi foriru, ilia flamo estingiĝos, ili retrovos la pacon. Tro malfrue! La pasio de Marianeto ekscitiĝis per la kisoj de la antaŭa tago. Iliaj lipoj konservis la guston de kisoj venenigitaj, kaj tiu veneno fariĝis necesa por ili. Kien ajn li iros, ŝi kuros, sekvos lin ĉiam; ŝi ne pensos, pri hieraŭ, pri morgaŭ, sed nur pri nun. Ŝi mortus tuj, se ŝi devus ne pensi plu pri nun. Nenia skrupulo ŝin haltigas. Ne parolu al ŝi pri ŝia patrino! Patrino mem kondukis Silvestron al ŝi kaj estas pli freneza, ol ŝi. Ilia vivo fariĝos valo de larmoj; sed ĉio estas bela kun la amo.

Iom post iom ŝi lulas, endormigas la timojn, la antaŭsentojn de Silvestro. Ŝi rekondukas, fiksas lian penson sur ilia amo, ŝi transirigas en lin iom da sia amvolo kaj lin kuraĝigas, ke li sin ellasu al la pasio; kaj denove Silvestro fleksiĝas ebriigita de ŝiaj paroloj, de la apudesto de junulino adorata, en la silenta nokto; li imagas feliĉon neblan, li elvokas bildojn frenezigitajn kaj lia pasio eksplodas per fajraj frazoj, pezaj je volupto. « Mi sufokus vin per forta ĉirkaŭpreno, kaj ni falus teren, manĝante nin per kisoj ». Marianeto kun ĝojego aŭskultas kaj respondas

kun sama ebrico : « Mi sentus vian bruston sangobatantan sur la mia, kvazaŭ oni min skurĝus... »

La koko kantas. Tagiĝas. La kadavro de Mariano estas alportata....

Silvestro. — Apud tiuj ĉi virinoj egale pasiaj, egale memvolaj, la viro, kiun ili amas ŝajnas malforta, ŝanceliĝema, kaj tamen li nin kortuŝas, ni lin plendas, ni sentas, ke li estas simila al la mezkvanto da homoj.

Ke li havas malfortan animon, li tro pruvis aŭskultante la amparolojn de vidvino duoble pli aĝa, ol li. La kulpo kuŝas en lia juneco. Li rapide komprenis sian eraron, kiun li ankaŭ elpagos, kiel lia edzino. La konstanta apudesto de junulino en la sama domo, la komparo, kiun li devige faras inter la patrino kaj la filino, la senĉesa tentado, kiun juneco ekzercas sur junecon, baldaŭ malfermos al li la okulojn. La sama allogo, kiu dum unu momento altiris lin al la patrino, pli kaj pli forte, kaj pli nature altiros lin al la filino. Marianeto estas Mariano juna. Li ne kuraĝis konfesi la veron al la patrino, antaŭ ol edziĝi. Li ne kuraĝas konfesi al si mem la nunan veron. Li ĝuas diskrete la ĉarmon vivi tute apud tiu ĉi junulino, kiun li amas, ne dirante. Sed, kiam aspiranto venas, forportonte ŝin por ĉiam, tiam la ĵaluzeco penetras en lian koron; li ekvidas en la profundon de sia koro.

Silvestro havas animon nature rektan; la sincereco de la amo de lia edzino lin kortuŝas, li lojale faras ĉion eblan por ami ŝin egale, li timas ĉagreni ŝin, li ne konsentas ŝin trompi. Sed la amo, en kiu la korpo partoprenas tiom, kiom la koro, la amo, kiu kaptas la homon tutan kaj ĵetas la junulojn en la brakojn de la junulinoj, la amo fatala lin ekkaptas. Li luktas, baraktas, falas, releviĝas, denove falas, denove kontraŭstaras, liberiĝas.... Neutila lukto. Plenumiĝos la fatalo. Malforta animo, sed kies malforteco naskiĝas el honoraj skrupuloj! En tiu ĉi batalo inter la pasio kaj la devo, la pasio triumfas, sed ĝis la fino, eĉ venkita, la devo protestas, riproĉas la kulpon, suferigas la kulpulon.

Ni vidis la diversajn okazaĵojn de tiu batalo, la vanajn klopodojn de Silvestro por forkuri for de tiu ensorcanta, malbenita pasio. La konscienceriproĉo neniam lasas lin kvieti. Ĝi elstaras el mezo de karesoj. La penso al la devo, al la edzino, ĉiam disigas lin de la junulino.

En la fino, dum la ŝentento de la nokto, lia tremanta animo sin ellasas pli kuraĝe al la amo. « Kial ne estas ĉiam nokte? » Jes, por ke li ne vidu klare en sia konscienco! Sed la tago, la lumo venos, jam estas veninta, kaj lumigas la abismon, en kiun lia kulpo deĵetis Marianon. La lumo fariĝas ankaŭ en lia spirito. « Ĝi nin vidis! »

Tro malforta Silvestro! La kanzono de Marianeto nun resonas malgaje al liaj oreloj. « Mi fariĝos ja monaĥo, ne restos mi tie ĉi. »

Jen tiu dramo tre kortuŝanta, skribita en lingvo rapida, rekta, sen deklamaĵoj, sen vanaj ornamaĵoj, lingvo vere teatra, tradukita de homo teatra ankaŭ. La teksto ĉiam adaptiĝas ĝuste al la sento, al la gestoj. Neniu laŭdo estos sendube pli agrabla al nia amiko Pujulá.

La dramo estis ludata kun fervoro, kun pasio kaj kun tia vereco, ke ne estis eble dubi, ke Esperanto estas la gepatra lingvo de la aktoroj, aŭ ke Esperanto estas vere vivanta lingvo, mirinde fleksebla kaj egale harmonia. Nun estas farita definitiva pruvo! Aktoroj katalunaj, lerninte Esperanton

dum unu aŭ maksimume du monatoj, ludis en Esperanto, parolis Esperanton, kiel sian propran lingvon, t. e., kun eksterordinara rapidegeco, en dramo plej pasia, kaj sekve necesiganta plej rapidan elparoladon, kaj tiuj aktoroj estis perfekte komprenitaj de ĉiuj. Certe ili bone meritis la aplaŭdojn senfinajn, per kiuj ili estis akklamataj post ĉiu akto. En la fino, aŭtoro kaj aktoroj estas laŭlitere superŝutitaj per floroj. La ghirlandoj, kiuj kuris laŭlonge de la balkonoj estas subite forŝiritaj; ĉiuj manoj vete ĵetis al la triumfantoj la plej bonodorajn florojn de Katalunujo. La scenejo fariĝis tuj vera tapiŝo. Nia Majstro persone gratulis ilin kaj al ĉiu donacis memorajn.

Ni ne volas difini rangojn, kompreneble. La fervoro de ĉiuj geaktoroj estis sama, sama estis nia aplaŭdo por ĉiuj. Tamen estu permesite al ni diri, ke S^{no} Antonia Baró (Mariano) elfluigis larmojn, verajn larmojn, ke S^o Carles Capvilla (Silvestro) profunde nin kortuŝis, precipe en la tria akto, ke S^{ino} Emilia Baró (Mariano) estis amantino vere fatala, S^o Carles Urbez, bela koko vilaĝa vere *ŝpronizita*, ke fine plej malgrandaj personoj bone plenumis sian rolon. Ni deziras, ke ili havu saman plezuron, ricevante tiujn komplimentojn, ol ni havas farante.

CAMILLE AYMONIER.

La Muziko ĉe la kongreso.

Intence mi uzas tiun titolon por sengrava raporteto pri la festoj de la lasta kongreso, ĉar mi deziras montri la necesecon de Esperanto ne nur en la praktikaj aferoj, sed ankaŭ laŭ la plej alta vidpunkto de la arto pura.

Samtempe Esperanto kaj muziko utilas al si reciproke. La tradukaĵoj bone faritaj de muzikaj tekstoj, eĉ originalaj verkoj, montras konvinkmaniere la belsonecon de nia lingvo, kies propra ritmeco, zorge uzata, povas naski novajn kaj ne antaŭviditajn ritmojn. La vera esperanta versaĵo havas specialan karakteron, kiu kreas poeziplenajn ritmojn, kaj la tempo certe alproksimiĝas, kiam la ĉefaj komponistoj, en ĉiu lando, verkos muzikaĵojn laŭ esperantaj poeziaĵoj, ĉar ili baldaŭ komprenos, kia rimedo por divastigi ilian nomon kaj iliajn verkojn estas Esperanto: tiamaniere ili utilos al nia lingvo, kiu siavice utilos al ili.

Esperanto sendube multe taŭgas por konigi muzikajn verkojn, kompreneble ne la pure simfoniajn muzikaĵojn, sed la verkojn, kiuj bezonas la homan voĉon por esti plene ŝatataj, precipe ĉe la moderna muzikarto, kiu de tridek jaroj ĉesis esti simpla melodio, sed interpreto ĝusta de la sentoj per la vortoj esprimitaj. Multaj komponistoj plendis pri la ne fideleco de la tradukoj, kiujn oni faras koncerne iliajn muzikojn. Mi mem, kiu tute ne parolas la germanan lingvon multe pli ŝatas auskulti la operojn de Richard Wagner germane kantitajn, ol tradukitajn. Kelkajn frazojn, kiujn mi scias parkere, mi absolute ne povas trovi en la tro ofta ŝanĝo de signifo ĉe la teksto, kiu kontraŭbatalas la muzikan